

De mystiek van Schortinghuis (3, slot)

Door: E.M. Vink-Wielaart

Het 'innige christendom' van Schortinghuis

De ontwikkelingen in de 17^e eeuw brengen ons bij Wilhelmus Schortinghuis, die in de 18^e eeuw leefde. In deze eeuw was er weer het remonstrantse denken en nog steeds een rijk leven. Slechts een overblijfsel in de kerk was gereformeerd gebleven. En daarvan was Schortinghuis een vertegenwoordiger. Er was een cultus van het 'inwendige licht' ontstaan. In deze eeuw komt de menselijke ziel centraal te staan. In de preken gaat alles om de ziel en haar bevindingen. Tolerantie in de kerk, waarbij de strijdbijl wordt begraven en allerlei wind van leer binnen de kerk wordt verdragen, heeft tot gevolg dat men gaat vluchten in de mystiek. Ook Schortinghuis heeft zich neergelegd bij de verwording van de volkskerk, waar ook de tucht niet meer wordt toegepast. Zelfs het bemachtigen van goede banen was afhankelijk van het lidmaatschap van de kerk.

Schortinghuis ging 'onderscheidenlijk preken' en ook onderscheidenlijk mensen aanspreken in zijn boeken. Er zijn goddelozen in de kerk, slapenden, zoekenden, worstelenden en bekeerden en bij die laatsten openbaren zich nog weer allerlei verschillen. Hij paste dit mystieke denken ook toe in zijn geestelijke gezangen, die met name waren bestemd voor de gezelschappen. Deze gezangen waren niet van hoog niveau, maar hadden tot doel de bekering van verschillende soorten gelovigen. En bovendien hebben ze grote invloed uitgeoefend op een groot deel van ons volk. Nog lang na zijn dood werden zijn gedichten gelezen en gezongen. Nog in 1958 schrijft de (vrijgemaakte) auteur Rudolf van Reest dat tot dan toe deze gedichten nog steeds worden gelezen!

Vooralschoninghuis' boek 'Het Innige Christendom' werd met groot enthousiasme ontvangen en had al snel volgende drukken. In dit boek werden de zgn. 'vijf nieten' genoemd: ik wil niet, ik kan niet, ik weet niet, ik heb niet en ik deug niet. Toch ontstond er ook veel kritiek van de kant van predikanten. Na veel heen en weer geschrijf hebben uiteindelijk de Staten de uitgave van dit boek

goedgekeurd, waardoor wijde verbreiding plaatsvond en deze vijf nieten worden tot nu toe onderwezen. Nog niet zo lang geleden stond in het Reformatorisch Dagblad nog een interview met een oorspronkelijk uit reformatorische kring afkomstige schrijfster (Annemarie van Heijningen-Steenbergen, RD 19-2-2015). Deze schrijfster haalt aan het einde van haar boek 'Refomeisje', volgens het interview, de 'vijf nieten van Schortinghuis' aan -ook de schrijfster zelf verklaart dat deze vijf nieten op haar leven van toepassing zijn!

In de 18^e eeuw werd er veel getreurd als een soort modeartikel en ook Schortinghuis deed daar aan mee. Het was de tijd van de valse romantiek, het gevoel voerde de boventoon, maar er was ook geen kennis van de Schriften en van de gereformeerde belijdenis, ook bij de predikanten niet. Schortinghuis heeft echter ook oprecht veel tranen geschreid over de geestelijk toestand van de mensen en zichzelf. Toch heeft dit schrale kerkelijk leven als gevolg dat mystiek leven de boventoon voert, want nu wordt bekering gezien als een werking van de Geest los van het Woord. De wedergeboorte is onmiddellijk en moet met tranen worden gezocht. Zo ontstaat een kringloop waaruit men niet loskomt, tenzij er weer een zuiver verstaan van de Bijbel is, vastgelegd in de gereformeerde belijdenis.

Ook Schortinghuis heeft geen belangstelling meer voor land en volk, voor maatschappij en overheid, voor geschiedenis en toekomst. Het draait alles alleen om de menselijke ziel. Vandaar ook dat hij in zijn boek 'Het innige Christendom' tegenover de oppervlakkigheid van deze tijd stelt de genoemde 'vijf nieten'. Prediking van de menselijke onmacht om goed te doen, en van de neiging tot alle kwaad. Dat was Schriftuurlijk, maar de kant van de verlossing door het geloof in Jezus Christus en zijn kruisdood voor onze zonden werd wel aanvaard, maar niet Schriftuurlijk tot verlossing verkondigd. In deze tijd worden ook veel bevindelijke boeken herdrukt van collega's van Schortinghuis. Treurig is dat bij oprecht gemeente vroomheid ook Schortinghuis aan deze vreselijke dwaling niet is ontkomen. Hij interpreteerde en exegetiseerde de Bijbel naar eigen goeddunken en om in de Bijbel stof te vinden voor hetgeen hij ter bevestiging van wat hij beweerde nodig had. De Bijbel bevatte naar zijn inzicht allegorieën waar men de waarheid áchter de waarheid moest zoeken.

Dit is de scholastiek van de 18^e-eeuwse mystiek. Een doolhof van begrippen, menselijke vindingen, waar de Bijbel niet van weet. Met dit 'innige christendom'

is Nederland de afgrond ingesneld. Het had geen enkel verweer tegen de opkomende geest van ongeloof en revolutie. Het kon deze grote vijand van het christendom ook niet onderkennen, omdat men leefde bij het dwaallicht van het eigen innerlijke leven en niet bij het stralend licht van het Woord van God.

Genezing

Vandaag aflevering 15 in de rubriek 'Genade geneest'.

Dat is een woord dat zeker heel velen bekoort. Hoevelen zijn er niet die lijdende zijn aan een of andere kwaal, die te tobben hebben met een of andere zwakheid, of die door een of andere ziekte kort of lang aan bed gebonden zijn. En dan zoeken we genezing, we halen - terecht - er de dokter bij (wordt hij niet ook geneesheer genoemd?). We gebruiken medicijnen, we onderwerpen ons (indien noodzakelijk) aan een operatie, en prijzen ons gelukkig als we naderhand weer gezond en wel ons leven kunnen voortzetten.

Maar voor velen is dat voorrecht niet weggelegd. Hoe vaak gebeurt het niet dat men wel in zoverre hersteld is, dat men min of meer kan meedoen, maar dat men toch met een of ander overblijfsel van de ziekte 'moet leren leven'. En hoevelen zijn er ook niet, voor wie dat niet eens is weggelegd, die maar door hun ziekte bedlegerig blijven, of hun verder leven in een of andere inrichting moeten doorbrengen.

Trouwens, ook zij, die weer min of meer geheel gezond geworden zijn of gebleven zijn, zullen die schat der gezondheid niet mogen beschouwen als een blijvende verworvenheid. Eenmaal zal het 'lichaam van deze dood' het moeten afleggen.

En dan? Ja, dan komt voor u allen, als u tenminste - wat ik hoop - de Heere Jezus

liefhebt en als u uw Zaligmaker door het geloof kent en aanvaard hebt, dan komt eenmaal op de grote dag als de graven opengaan, de volkomen genezing. Dan zal de lamme kunnen springen als een hert, de ogen van de blinden zullen worden geopend, de tong van de stomme zal worden losgemaakt en de oren van de doven zullen horen.

Is dat geen mooie toekomst?

Als u nu maar niet denkt, dat dit een vanzelfsprekende zaak is. Er zal heel wat voor moeten gebeuren.

De profeet Jesaja zegt, dat door de striemen van de Man van Smarten ons genezing is geworden. Want alle ziekten Zijn onzalige dochters van de zonde.

De Schrift spreekt van striemen voor Hem. En die striemen waren geen gevolg van een zwaar en moeilijk leven, zelfs niet van de haat der mensen - hoewel de hand der mensen er wel in was - maar de straf van God. Striemen, dat spreekt van pijniging, van leed, van opzettelijk aangebrachte smart.

Striemen. In dit woord ligt nog iets. Daarin wordt niet alleen gezegd, dat het door de Heiland gedragen lijden door ons was verdiend, maar ook dat het in zekere zin als over ons was gekomen. Genezing veronderstelt immers ziek te zijn geweest. Hier wordt bedoeld op al de ellendige nasleep van de zonde, zoals die zich ook in uw ziekte en smarten openbaart.

Door zijn striemen is ons genezing geworden.

Genezing!

Onze nood, onze ellende, ons lijden wordt van ons weggenomen. Wij worden verlost van alle smart en pijn. Reeds hier, als God in onze wonden de balsem van de vertroosting giet. En straks voor eeuwig, als Hij bij de poorten van Jeruzalem alle tranen van de ogen zal afwissen, als de dood niet meer zal zijn, noch rouw, noch moeite, nog gekrijt meer wezen zal, als niemand meer zal zeggen: ik ben ziek, omdat ja, omdat het volk, dat daar woont, vergeving van ongerechtigheid zal hebben, omdat de snerpende striemen di de Heiland ontving, ons volkomen genezing hebben aangebracht.

Nee, wij kunnen er niet bij. We kunnen ons geen wereld voorstellen zonder pijn en smart, zonder ziekte en dood.

Maar het Woord van God zegt het u.

Het houdt u de onwaardeerbare schat van de volkomen genezing voor.

En dat Woord is waarachtig.

Bent u, die gelooft, dan niet rijk?